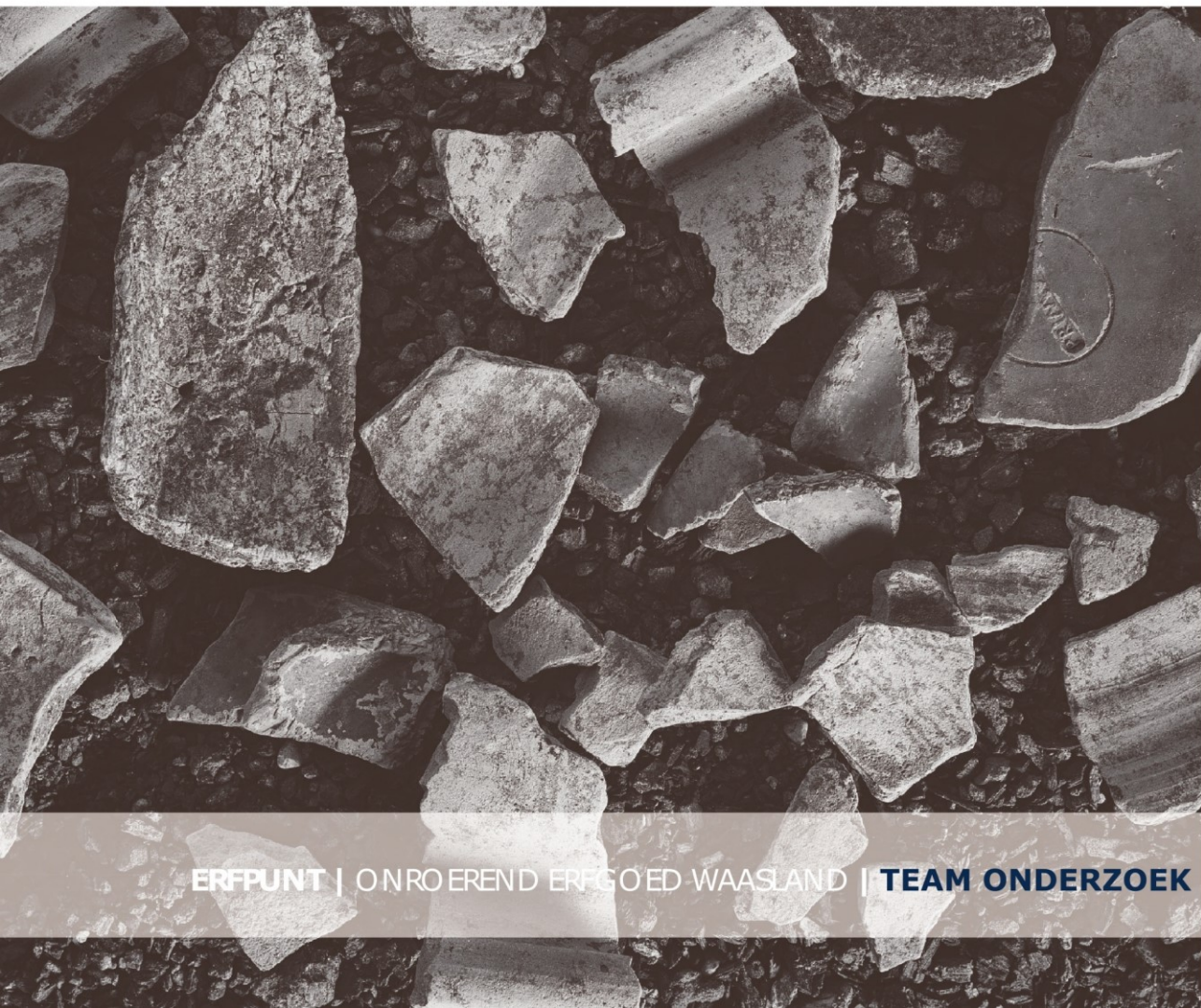

Archeologienota

Sint-Niklaas – Heistraat 2021

Bureauonderzoek

RAPPORT

Rapporten van Erfpunt – team Onderzoek

185

Project

Sint-Niklaas - Heistraat 2021

Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed

2020K259

Uitvoerder project

Erfpunt – team Onderzoek

OE/ERK/Archeoloog/2016/00101

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Auteurs

Thierry Van Neste

Wetenschappelijke begeleiding

Erfpunt - team Beheer

© Erfpunt – team Onderzoek, 2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - team Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/Erfpunt>

1. Beschrijving van de uitgevoerde werken

1.1. Verantwoording

Aan de Heistraat in Sint-Niklaas zal een kantoor met aangebouwde woningen gesloopt worden. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door het team Onderzoek van Erfpunt. Het verslag van resultaten werd opgesteld door Thierry Van Neste.

1.2. Administratieve gegevens

Projectcode

2020K259

Wettelijk depot

ISSN 0778-3841

Betrokken actoren

Erkende archeoloog: Erfpunt (OE/ERK/Archeoloog/2016/00101)

Veldwerkleider: Thierry Van Neste

Wetenschappelijke advisering: Erfpunt - team Beheer

Vindplaatsnaam

Sint-Niklaas - Heistraat 2021

Provincie

Oost-Vlaanderen

Gemeente

Sint-Niklaas

Deelgemeente

Sint-Niklaas

Plaats

Heistraat 135

Toponiem

Heistraat

Coördinaten (Lambert '72)

Noord: 207230,7687

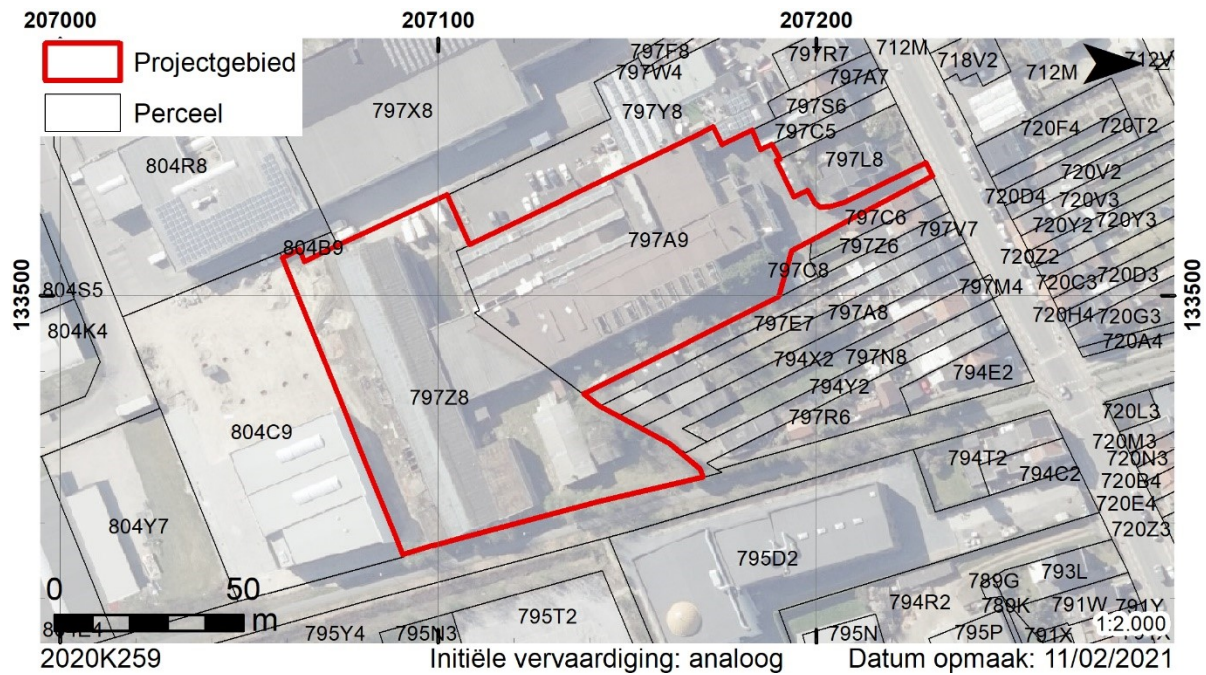
Oost: 133568,4502

Zuid: 207058,72

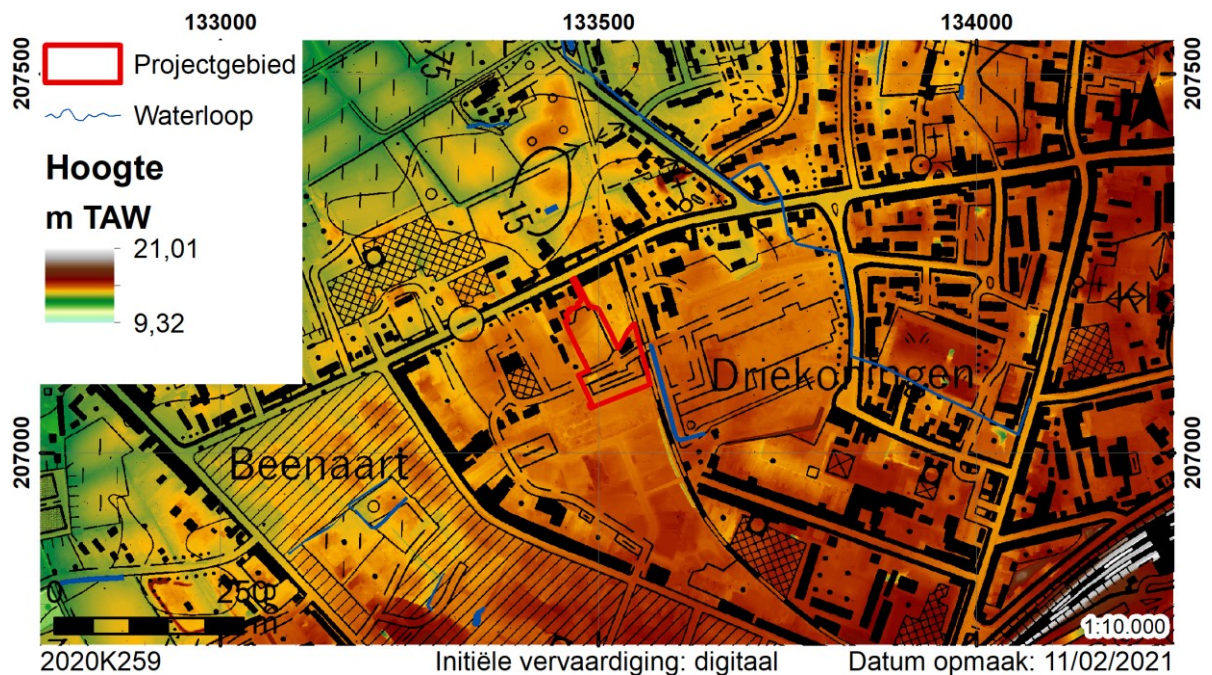
West: 133455,3188

Kadastrale gegevens

Sint-Niklaas, Afdeling 1, Sectie A, percelen 797A9 en 797Z8

Topografische ligging

Begindatum

11 februari 2021

Einddatum

12 februari 2021

Beschrijving van de uitgevoerde werken

Relevante termen uit de Inventaris Onroerend Erfgoed

Typologie: niet van toepassing

Datering: Onbepaald, nieuwste tijd (19de-21ste eeuw)

Stijlen: niet van toepassing

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

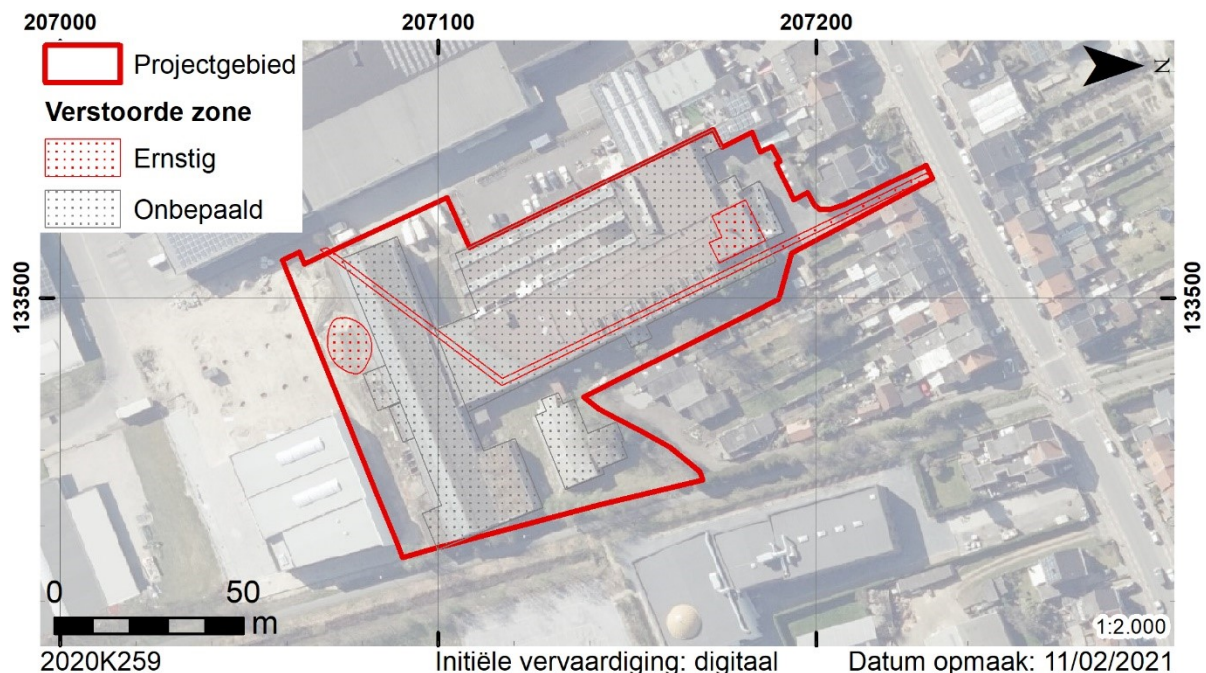
1.3. Verstoorde zones

Binnen het projectgebied zijn de voormalige fabrieken van het metaalverwerkend bedrijf Nobels-Peelman aanwezig. Aan de noordzijde zijn kantoren en woningen aanwezig. Deze laatste vormen deels het onderwerp van de geplande omgevingsvergunning.

De verstoringsgraad die veroorzaakt werd door de oprichting van de bedrijfsgebouwen is niet exact gekend. Onder de woning is wel een kelderverdieping aanwezig.

Aan de zuidzijde van de fabriekshallen werd een beperkte zone gesaneerd. Aangezien deze zone afgegraven werd tot 1 m diepte zal hier geen archeologisch erfgoed meer aanwezig zijn.

Tenslotte dient ook de loop van een voormalige gracht vermeld te worden. Deze werd in het verleden ingebuisd.

Kaart 3. Overzicht van de verstoorde zones binnen het projectgebied.

1.4. Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het ligt niet binnen een vastgestelde archeologische zone of in een gebied waar geen archeologie te verwachten is.

1.5. Omschrijving van de onderzoeksopdracht

1.5.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 8856,50 m², hierbij zal meer dan 1000 m² verstoord worden.

Artikel 5.4.1 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones* verplicht is om een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

Wanneer aangetoond kan worden dat:

1. Met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2. De toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3. Verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

Dan mag het bureauonderzoek beperkt blijven tot de analyse van de geplande werken en dat beperkte aantal doorslaggevende aspecten.

In voorkomend geval kan gesteld worden dat voldaan wordt aan voorwaarde 2

In het kader van het bureauonderzoek met beperkte samenstelling:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.5.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

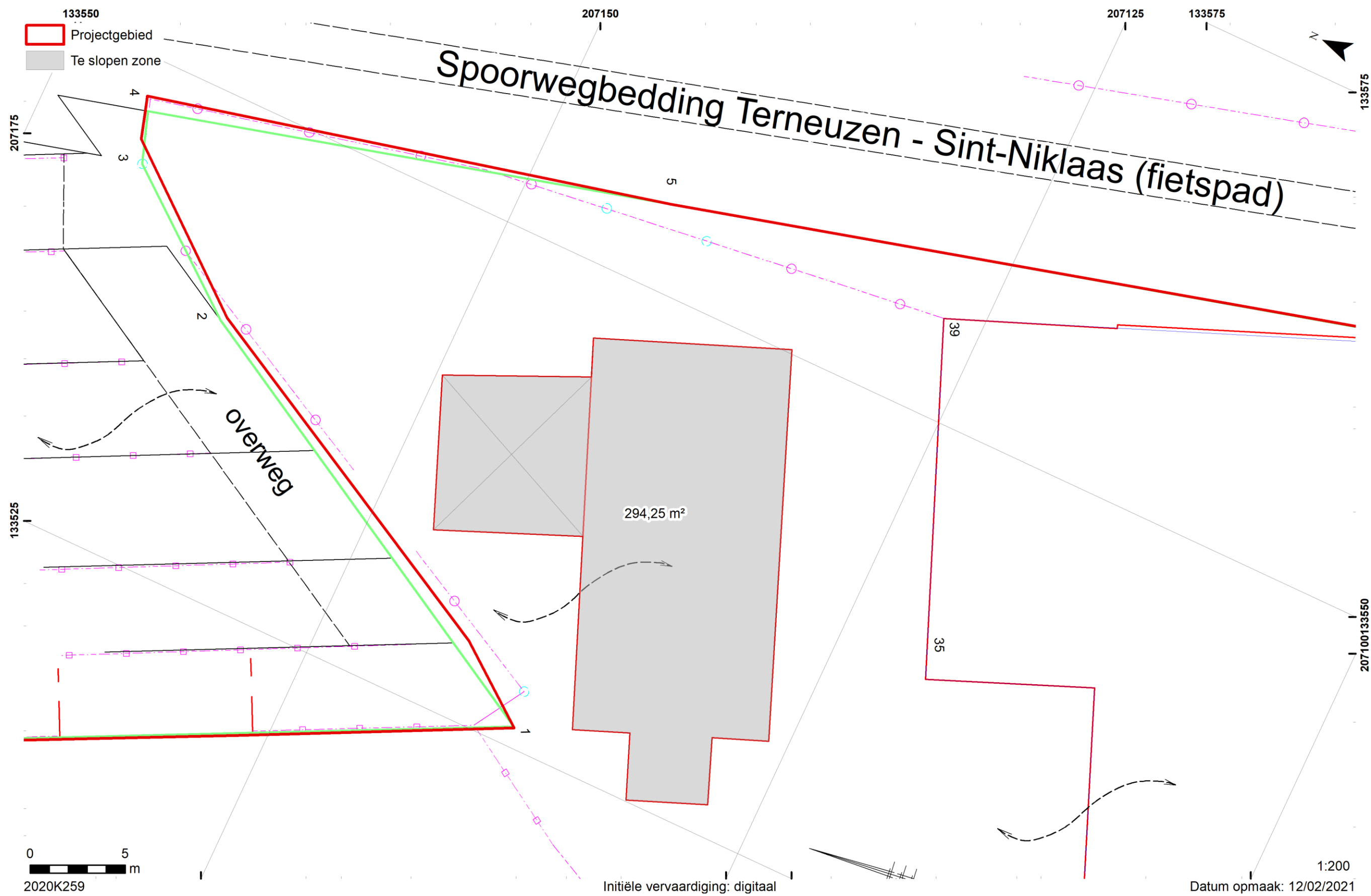
1.5.3. Geplande werken en bodemingrepen

De voormalige industriesite van Nobels-Pelman zal omgevormd worden tot een broedplaats van circulaire en sociale economie. De fabriekssite zal plaats bieden aan het maatwerkbedrijf Den Azalee, het opleidings- en oriëntatiecentrum (OOC) van de stad en het OCMW en enkele kleinere lokale bedrijven.¹

Een eerste stap in de omvorming van de site bestaat uit de sloop van een deel van de voormalige fabrieksgebouwen. Concreet gaat het om de woningen en kantoren aan de noordzijde van de fabriekshallen. Deze hebben een gezamenlijke oppervlakte van 966,09 m². Daarnaast zal ook een loods met een oppervlakte van 294,25 m² gesloopt worden.

Aangezien het uitsluitend een sloop betreft, zijn er geen ontwerpplannen beschikbaar.

¹ <https://www.sint-niklaas.be/actueel/persberichten/oude-industriesite-sint-niklaas-wordt-broedplaats-circulaire-en-sociale-economie>.

Kaart 5. Detail van de inplanting met de afbakening van de te slopen loods.

1.6. Werkwijze en onderzoeksstrategie

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV), de “Erfgoedbank Waasland”² en het portaal “Cartesius”³, een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, gegeorefereerd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV⁴. De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via het team Beheer van Erfpunt. Daarnaast werden de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk en werden geen externe specialisten geraadpleegd. Wetenschappelijk advies werd verkregen bij het team Beheer van Erfpunt.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan de opdrachtgever, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – team Beheer.

² <http://www.waaserfgoed.be>.

³ www.cartesius.be

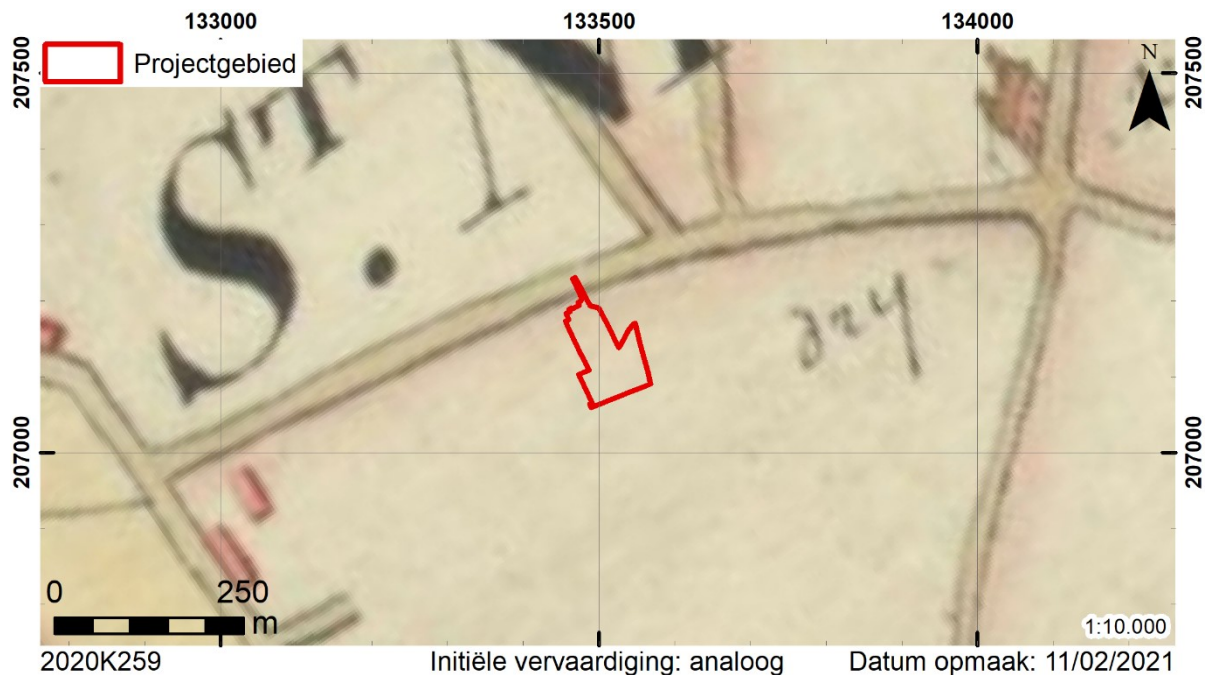
⁴ <https://download.agiv.be/Catalogus>

2. Motivatie voor de beperkte samenstelling

De omgevingsvergunning zal enkel betrekking hebben op de sloop van de bestaande gebouwen, inclusief de vloerplaat. Er zullen geen bijkomende bodemingrepen plaatsvinden. Omwille hiervan kan gesteld worden dat de toekomstige werken geen (bijkomende) verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed.

3. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Historische kaarten wijzen er op dat het projectgebied een agrarische functie had die minstens tot de late 17de eeuw teruggaat. Aangezien het gelegen is in het bolle akkergebied kan verondersteld worden dat deze functie teruggaat tot de 15de eeuw. De benaming Heistraat werd pas voor het eerst vermeld in 1547.⁵ De straatnaam, alsook enkele toponiemen in de omgeving (vb. “Hijlaer”, de oorspronkelijke benaming van de wijk “Dillaert”), verwijzen duidelijk naar de aanwezigheid van heidegebied.

Kaart 6. Situering op de kaart van het Waasland die J.J. Du Caju in 1781 opstelde naar een origineel uit 1681 (www.cartesius.be).

De agrarische invulling bleef behouden tot het midden van de 20ste eeuw. Daarna werden de fabrieksgebouwen van Nobels-Pelman opgericht. Deze bleven vervolgens behouden tot op heden.

⁵ Laevaert 1966, 50-51.

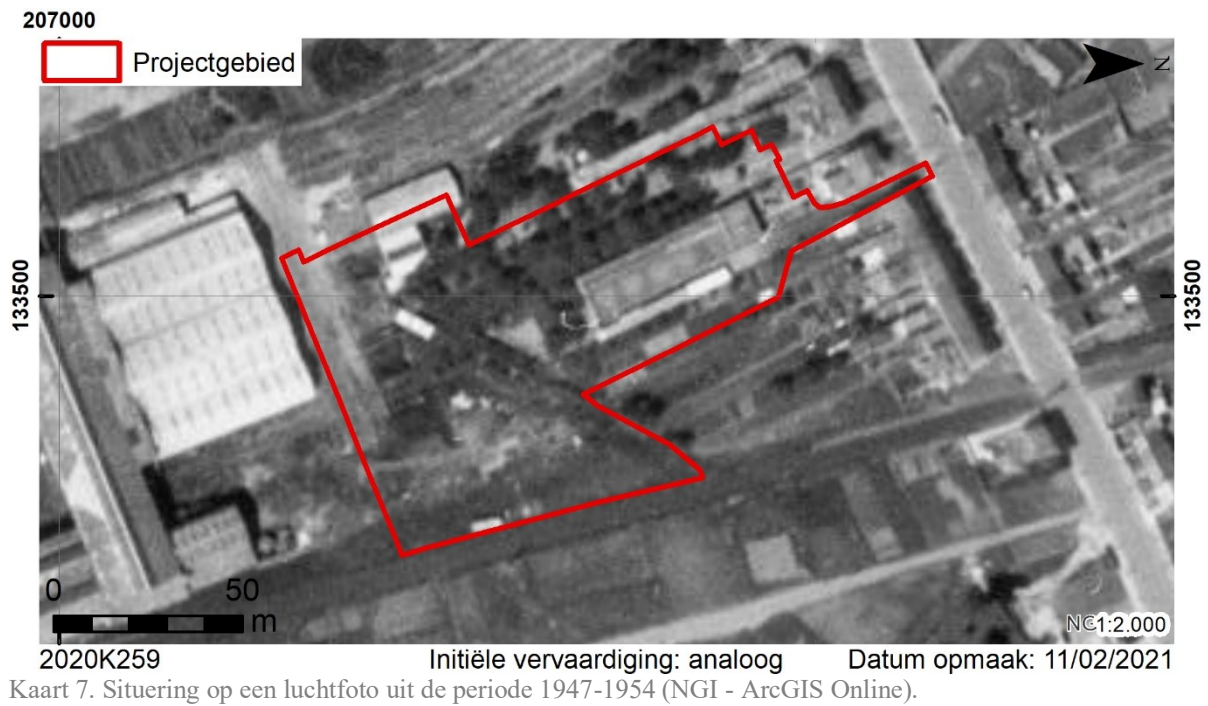
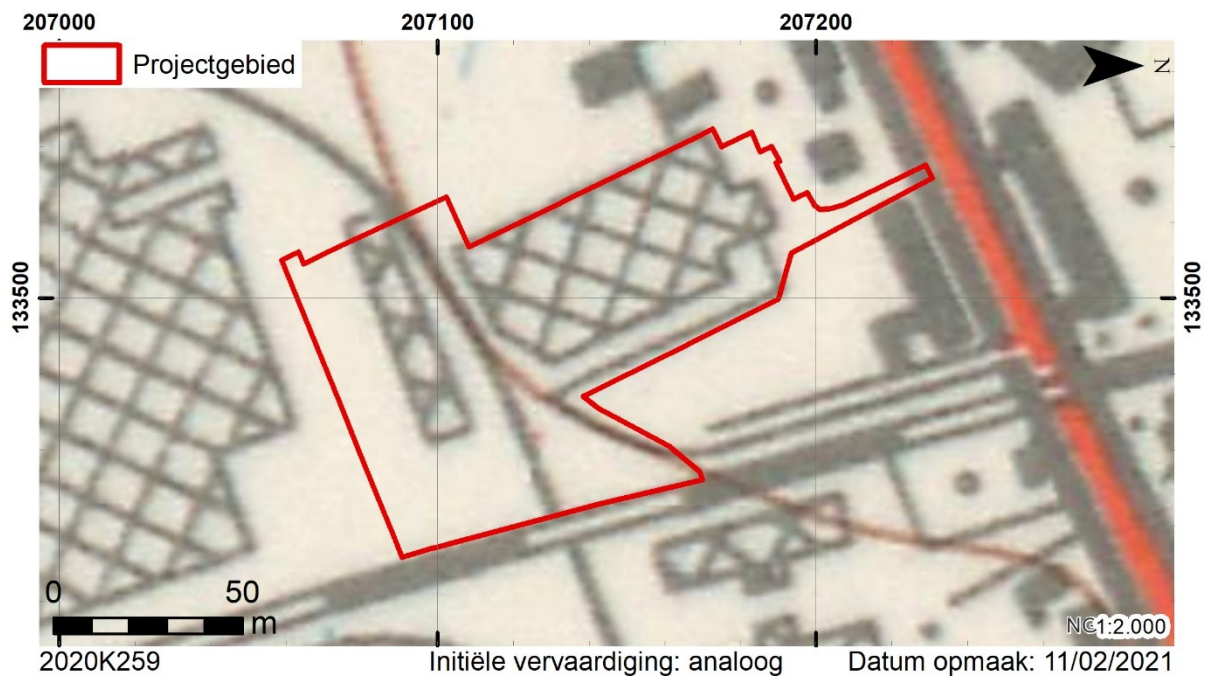
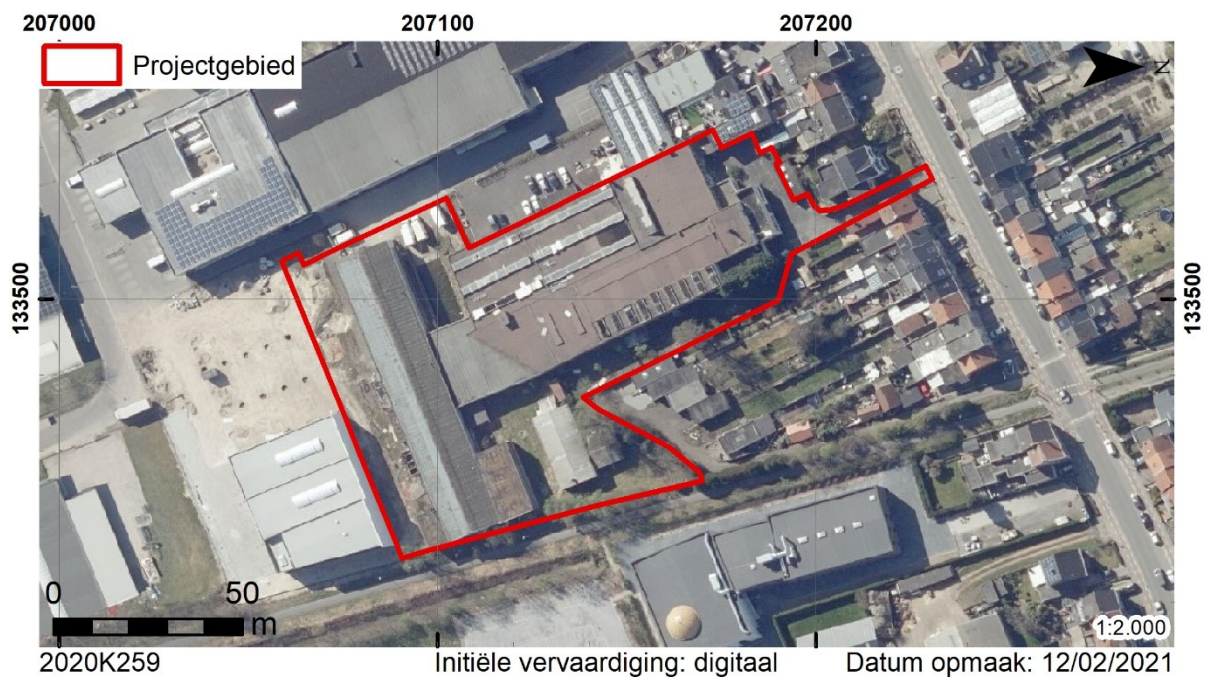

Fig. 1. Zicht op de aftakking van de spoorverbinding die vroeger tussen de Driekoningenstraat en de Heistraat tot aan het fabriek Nobels-Pelman in de Heistraat liep (april 1965, stadsarchief Sint-Niklaas, Foto Delro).

Kaart 8. Situering op de topografische kaart van 1969 (NGI - ArcGIS Online).

Kaart 9. Situering op de meest recente luchtfoto (AGIV WMS).

4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Ter hoogte van de kelders onder de woningen, alsook in de zones die verstoord werden door de ingebuisde gracht en de sanering is geen archeologisch erfgoed meer te verwachten.

Aangezien de fabrieksgebouwen opgericht werden voor de fabricage van bijzonder zware metalen constructiematerialen (tot meer dan 100 ton) kan verondersteld worden dat de oprichting hiervan eveneens gepaard ging met een verstoring van de ondergrond. De precieze mate van verstoring kon – in het kader van het huidige onderzoek – echter niet vastgesteld worden.

Archeologische onderzoeken in de omgeving (Dillaertwijk, Clementwijk, Vlyminckshoek) leverden (vrijwel) geen archeologisch relevante sporen op. Het onderzoek in de Clementwijk wees op een extensief landgebruik (begrazing, zeer oppervlakkige landbewerking) in de late middeleeuwen, dit werd gevolgd door de aanleg van de bolle akkers. Het toponiem Heistraat doet sterk vermoeden dat de situatie binnen het projectgebied grotendeels gelijkaardig geweest zal zijn. Voor de middeleeuwen, nieuwe tijd en nieuwste tijd geldt dan ook een zeer lage verwachting. In hoeverre sporen uit oudere perioden aanwezig kunnen zijn, is sterk afhankelijk van de mate van verstoring die gepaard ging met de oprichting van de fabrieksgebouwen.

5. Samenvatting

De bestaande fabrieksgebouwen van Nobels-Peelman aan de Heistraat in Sint-Niklaas zullen deels gesloopt worden. Aangezien het projectgebied een oppervlakte van 8856,50 m² heeft en de geplande werkzaamheden meer dan 1000 m² zullen beslaan, is de opmaak van een archeologienota verplicht.

In het kader van het bureauonderzoek werd informatie verzameld over de bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek, de topografie, geologie, het bodemgebruik, de aanwezige erfgoedwaarden en de historische ingrepen.

De bodem binnen het projectgebied wordt omschreven als bebouwde zone. Omstreeks het midden van de 20ste eeuw werden de gebouwen van het metaalverwerkend bedrijf Nobels-Peelman opgericht. De geplande omgevingsvergunning behelst de sloop van de woningen en burelen aan de noordzijde van de fabrieksgebouwen. Hierbij zal geen bijkomende ingreep in de bodem plaatsvinden.

Aangezien bij de geplande werken geen bijkomende ingreep in de bodem zal plaatsvinden, zal er geen (bijkomende) verstoring van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed plaatsvinden. In het kader van de huidig geplande werken kan het projectgebied dan ook vrijgegeven worden.

6. Bibliografie

6.1. Geraadpleegde literatuur

VAN RANST E. & SYS C. 2000: Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent.

LAEVAERT L. 1966: *Stad Sint-Niklaas: bijdrage tot de geschiedenis van de wijken, straten, pleinen, huizen en markt*, Antwerpen.

6.2. Cartografische en iconografische bronnen

DOV 2017: *Bodemkaart 2.0*.

GDI-VLAANDEREN 2015: *DHMV-II, DTM raster 1 m*.

GDI-VLAANDEREN 2021a: *GRB*.